

Establishment of the Civil Service in Latvia after the Proclamation of the State (1918–1920)

Civildienesta izveidošana Latvijā pēc valsts proklamēšanas (1918–1920)

Dr. iur. Edvīns Danovskis

University of Latvia/ Latvijas Universitāte

Faculty of Law / Juridiskā fakultāte

Lecturer at the Department of Constitutional and Administrative Law /

Valststiesību zinātņu katedras lektors

E-mail / E-pasts: edvins.danovskis@lu.lv

Keywords / Atslēgvārdi: civil service / civildienests, civil servants, officials / ierēdņi, the Law on Civil Service / Likums par civildienestu, appointment of civil servants / ierēdņu iecelšana amatā, dismissal / atcelšana no amata, application of the Russian Law on Civil Service / Krievijas likuma par civildienestu piemērošana.

Introduction / Ievads

Success of a newly established state greatly depends on good governance secured by not only the armed force but also *administrative army*—the civil service. Government institutions of a newly established state are usually created anew and in a hurry. Decisions must be taken on various issues: which institutions and positions should be established, how to select loyal and capable officers, where to find resources for their maintenance, etc. These tasks are usually carried out in a legal vacuum: normative provisions regulating the civil service and government institutions in general have not been adopted yet. These problems were characteristic of several states established after the World War I, including Latvia. It can be stated without doubts that the establishment of the civil service in Latvia during 1918–1920 was a very important factor contributing to the implementation of the idea of the Latvian statehood.

Jaundibinātas valsts panākumi ir atkarīgi no sekmīgas valsts pārvaldīšanas, ko nodrošina ne tikai bruņotais karaspēks, bet arī administratīvā armija – civildienests. Jaundibinātai valstij parasti valsts pārvalde jāveido no sākuma un steigā: vajag izlemēt, kādas iestādes un amati nepieciešami, atlasīt uzticamus un spējīgus ierēdņus, atrast līdzekļus viņu uzturam utt. Parasti šie darbi tiek veikti tiesiskā tukšumā: tiesību normu, kas regulētu civildienestu vai valsts pārvaldi kopumā, vēl nav. Ar šīm problēmām bija jāsaskaras vairākām pēc Pirmā pasaules kara dibinātām valstīm, arī Latvijai. Nav šaubu, ka civildienesta izveidošana laikā no 1918. gada līdz 1922. gadam bija ļoti nozīmīgs faktors, kas palīdzēja īstenot Latvijas ideju.

The purpose of this article is to establish whether and to what extent the civil service was legally regulated during the period of establishment of Latvia. Within this article the term “civil service” refers to service in central government

institutions (excluding local government institutions) not regulated by specific normative enactments (for instance, excluding judges).

Šā raksta mērķis ir noskaidrot, vai un ciktāl Latvijas izveidošanas sākumposmā civil-dienests bija juridiski reglamentēts. Ar civildienestu šai rakstā saprotams dienests tādās valsts iestādēs (ne pašvaldību valdes un tām padotās iestādes), kurām nebija piemērojams specifisks personāla atlases regulējums (piemēram, tiesneši).

The making of this article was inspired and facilitated by the book “1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās”¹ (“Years 1918–1920 in Meeting Minutes, Events and Memories of the Republic of Latvia Provisional Government”) in which all Minutes of the Provisional Government of years 1918–1920 have been published. Findings in this Article are based also on service files of the first civil servants (in particular those who were employed by the most prominent government institution—the State Chancellery, and on service files of civil servants employed by the Ministry of Trade and Industry and the Ministry of Finance) and orders of the State Chancellery available at the Latvian State Historical Archives.

Very useful and interesting information on practical aspects of the establishment of government institutions and the civil service can also be found in the article of Dr. hist. Valters Ščerbinskis published in the above mentioned book.²

Šā raksta tapšanu ierosināja un atviegloja 2013. gadā izdotā grāmata „1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās”, kurā publicēti visi Pagaidu valdības sēžu protokoli no 1918. līdz 1920. gadam. Raksta sagatavošanai izmantotas arī Latvijas Valsts vēstures arhīvā pieejamās pirmo ierēdņu dienesta gaitas apraksti un Valsts kancelejas rīkojumi. Īpaša uzmanība pievērsta tieši Valsts kancelejas kā nozīmīgākās valsts pārvaldes iestādes ierēdņu dienesta gaitas aprakstiem, taču izmantoti arī Tirdzniecības un rūpniecības ministrijas un Finanšu ministrijas ierēdņu dienesta gaitas apraksti.

Ļoti interesantu informāciju par valsts pārvaldes un civildienesta izveidošanas praktiskajiem aspektiem var atrast arī vēstures doktora Valtera Ščerbinska rakstā „Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana”, kurš publicēts iepriekš minētajā grāmatā.

1. Normative Regulation of the Civil Service in 1918–1920 / Civildienesta normatīvais regulējums laikā no 1918. gada līdz 1920. gadam

After the proclamation of the Republic of Latvia, the establishment of government institutions was a task of utmost importance. It was commenced by the People's Council when the Provisional Government, which consisted of 13 ministers (including the Prime Minister and the State Audit Officer), was elected. Henceforth the Provisional Government was responsible for organising all the government departments. This task was the most urgent one, however, no legal provisions on the civil service existed at that time; they were adopted gradually.

The first conceptual decision on civil service was adopted by the Provisional Government on 3 December 1918. The Provisional Government decided to establish an interdepartmental commission with a task to draft a normative enactment on recruitment, dismissal and salary of civil servants.³ The draft was finished after several weeks, and already on 24 December 1918 the Provisional Government upheld the draft on the service of state civil servants prepared by the State Audit Officer and

decided to submit the draft for approval to the People's Council.⁴ However, the law was not adopted by the People's Council.

Viens no svarīgākajiem uzdevumiem pēc Latvijas dibināšanas bija izveidot valsts pārvaldi. To uzsāka Tautas padome, ieceldama Pagaidu valdību, ko veidoja 13 ministri (Ministru prezidentu un valsts kontrolieri ieskaitot). Tālāk jau Pagaidu valdībai bija jāorganizē ministru pārziņā nodotie resori. Šis uzdevums bija neatliekams, taču tiesību normu, kas regulētu civildienestu, nebija. Tās tika radītas pakāpeniski.

Pirmo konceptuālo lēmumu par civildienestu Pagaidu valdība pieņēma 1918. gada 3. decembrī. Pagaidu valdība nolēma dibināt starpresoru komisiju, kura izstrādātu projektu par ierēdņu pieņemšanu, atlaišanu un atalgojumu. Šāds projekts tika izstrādāts dažu nedēļu laikā, un jau 1918. gada 24. decembrī Pagaidu valdība atbalstīja valsts kontroliera izstrādāto likuma projektu par valsts civilierēdņu dienestu un nolēma to iesniegt Tautas padomei apstiprināšanai. Tomēr likums Tautas padomē netika pieņemts.

In years 1918–1919, the civil service was regulated by only few decisions adopted by the Provisional Government. On 7 December 1918, the Provisional Government decided that “for the time being all officers shall be appointed by the respective minister only, without approval by the Provisional Government, unless a particular law provides otherwise. The State Audit Officer undertakes to draft provisions on recruitment, dismissal, salary, etc., and each particular department undertakes to draft staff-rolls for their own institutions.”⁵ Another conceptual decision on the determination to draft provisions on salaries was adopted on 16 December 1918⁶ and 2 March 1919⁷. Decision on ranks of civil servants and on salaries was adopted by the Provisional Government only on 11 April 1919.⁸ The decision provided that all civil servants are ranked in 12 categories. The decision included brief description on positions of each category (for instance, Category No. 1 included directors of departments and similar positions, Category No. 10 included record-keepers, archivists, some desk managers and secretaries of local institutions, junior surveyors) and the amount of salary in Latvian roubles for each category. Rather important were the decisions of the Provisional Government that civil servants are exempted from conscription on the basis of a respective institution only⁹, and that a decision of exemption shall be adopted by a particular commission of the Ministry of Defence.¹⁰

1918. un 1919. gadā valsts civildienestu regulēja vien daži Pagaidu valdības pieņemti lēmumi. 1918. gada 7. decembrī Pagaidu valdība pieņēma lēmumu, ka „pagaidām visi ierēdņi ieceļami no attiecīgā ministra bez Pagaidu valdības sankcijas, izņemot izdodamos likumos paredzētos gadījumus. Tālāk valsts kontroliera kgs uzņemas izstrādāt noteikumus par ierēdņu pieņemšanu, atcelšanu, atalgojumu utt., bet katrs atsevišķais resors – savu iestāžu status”. Konceptuāls lēmums par apņemšanos izstrādāt algu normas pieņemts arī 1918. gada 16. decembrī un 1919. gada 2. martā. Tikai 1919. gada 11. aprīlī Pagaidu valdība pieņēma lēmumu par ierēdņu kategorijām un algu normām. Lēmumā ierēdņi bija iedalīti 12 kategorijās, katrai kategorijai sniegts īss ierēdņu amatu raksturojums (piemēram, 1. kategorijā ietilpa departamentu direktori un līdzīgi amati, bet 10. kategorijā – reģistratori, arhivāri, dažu vietējo iestāžu darbveži un sekretāri, jaunākie mērnieki u. tml.) un noteikts algas lielums Latvijas rubļos. Svarīgi bija arī Pagaidu valdības pieņemtie lēmumi par to, ka ierēdņi no karaklausības atbrīvojami tikai uz atsevišķu iestāžu iesnieguma pamata, bet lēmumu par to pieņemtu īpaša Apsardzības ministrijas komisija.

Rather interesting is the question whether the Russian Law on Civil Service had any impact on establishing the civil service in Latvia. On 5 December 1919, the People's Council adopted the Law on Leaving the Former Russian Laws in Force in

Latvia.¹¹ The law prescribed that “all former Russian laws existing within the Latvian borders till 24 October 1917 shall be in force after 18 November 1918 for the time being as far as they are not repealed by new laws and do not contradict the state order and Political Platform of the People’s Council.” The purpose of this law was to fill in the legal emptiness existing after the proclamation of Latvia. According to the abovementioned law, the civil service in Latvia was regulated by the Russian Law on Civil Service (*Уставъ о службе по определению отъ правительства*)¹² as from 18 November 1918. The Russian Law on Civil Service contained more than 1500 articles (contents of the law with annexes were more than 700 pages). Deputy of the Constituent Assembly and speaker on the Law on Civil Service Juris Kēmanis characterised the Russian law as follows: “Much of the contents of the existing Russian Law on Civil Service were occupied with provisions on differences in social classes, clothing, service of royal court, titles, rankings, etc. Approximately three quarters of the law were dedicated to those provisions, which are not applicable with regard to our circumstances and our constitution as such.”¹³ As can be perceived from the speech of the deputy, he considered the Russian Law on Civil Service as abolished from 14 April 1920, when the Law on Civil Service adopted by the Provisional Government came in force (see Chapter 4 of this article). Nevertheless, official application of the Russian Law on Civil Service was abolished only in 1927, when the Cabinet of Ministers adopted the new Provisions on the Civil Service and prescribed in the transitional formula that “henceforth the former Russian Law on Civil Service [...] as well as other Russian laws regulating the civil service are abolished”.¹⁴

Interesents ir jautājums par Krievijas civildienesta likuma nozīmi. 1919. gada 5. decembrī Tautas padome pieņēma Likumu par agrāko Krievijas likumu spēkā atstāšanu Latvijā. Šis likums noteica, ka „visi agrākie Krievijas likumi, kuri pastāvēja Latvijas robežās līdz 24. oktobrim 1917. g., pagaidām uzskatāmi par spēkā esošiem pēc 18. novembra 1918. g., cik tālu tie nav atcelti ar jauniem likumiem un nerunā pretim Latvijas valsts iekārtai un Tautas Padomes platformai”. Likuma mērķis bija daļēji aizpildīt to tiesisko tukšumu, kurš pastāvēja pēc Latvijas nodibināšanas. Kā izriet no minētā likuma, civildienestu Latvijā jau kopš 1918. gada 18. novembra regulēja Krievijas likums par civildienestu (*Уставъ о службе по определению отъ правительства*). Likumā bija vairāk, nekā 1500 pantu (grāmatas apjoms, ieskaitot likumu un tā pielikumus, – vairāk nekā 700 lappušu). Satversmes sapulces deputāts Juris Kēmanis, referējot Satversmes sapulcē, likumu raksturoja šādi: „Pastāvošā Krievijas likumā par civildienestu ļoti daudz vietas aizņēma nosacījumi, kas bij saistīti ar noteikumiem par kārtu starpību, apgērbiem, galma dienestu, tituliem, čīnām u.t.t. Kādas trīs ceturtdaļas no visa likuma aptvēra taisni šie nosacījumi, kas, ievērojot mūsu apstākļus un mūsu konstitūciju, visi kā tādi atkrīt nost [...]”. Kā izriet no referenta runas, viņš uzskatīja Krievijas likumu par spēku zaudējušu ar 1920. gada 14. aprīli, kad stājās spēkā Pagaidu valdības Likums par civildienestu (par to šajā rakstā turpmāk). Tomēr oficiāli Krievijas likuma piemērošana tika atcelta tikai 1927. gadā, Ministru kabinetam pieņemot jaunus Noteikumus par civildienestu un pārejas formulā nosakot, ka „ar šo atcelti 1) bij. Krievijas likums par civildienestu (Kriev. lik. kop. III sēj., 1896. g. izd. ar turpin.), kā arī citi bij. Krievijas uz civildienestu attiecošies likumi un noteikumi [...]”.

The Senate (supreme court institution in Latvia during 1920–1940) has referred to the Russian Law on Civil Service only in two judgments. In one judgment, reference to the Russian law was put in order to interpret Article 37 of the Law on Civil Service of 1920. The Article prescribed that “in case a civil servant is dismissed without offering him other position in different institution with a similar salary due to liquidation or reorganisation of an institution or due to reduction of the number

of civil servants, then [...] he shall receive salary for three months in advance.” The Senate had to decide whether the entitlement to severance pay should be granted to a civil servant who had been transferred to other position with a lower salary. The Senate decided that the purpose of the provision was to avert sudden disturbance of the economic situation of a civil servant due to dismissal. In addition the Senate referred to the Russian Law on Civil Service which prescribed that a civil servant is entitled to severance pay only if he has not been appointed in other position within one year.¹⁵ In the second case decided in 1923 the Senate had to judge whether employees of agricultural schools are civil servants. The Senate ruled that “there are particular provisions in Russian laws on service in the main department of land survey and agriculture [...] [and they]—as far as conforming to our state order and are not abolished—should be treated as in force in Latvia.”¹⁶ In both judgments references to the Russian Law on Civil Service were included at the end of the judgments as an additional argument to other fundamental arguments.

Latvijas Senāts laikā no 1920. gada līdz 1927. gadam uz Krievijas likumu par civil-dienestu atsaucies tikai divos spriedumos. Vienā spriedumā atsauci uz Krievijas likumu Senāts ietvēra, lai iztulkotu 1920. gada Likuma par civil-dienestu 37. pantu. Šis pants paredzēja: „ja iestādes likvidēšanas vai pārorganizēšanas dēļ vai ierēdņu skaita pamazināšanas dēļ ierēdnis paliek ārpus amata un viņam nepiedāvā algas ziņā līdzīgu vietu citā valsts iestādē, tad [...] tam izmaksā algu par trim mēnešiem uz priekšu”. Senātam vajadzēja izlemt, vai tiesības uz algu par trim mēnešiem pienākas arī tādām ierēdnim, kurš pārcelts citā amatā ar zemāku atalgojumu. Šajā lietā Senāts atzina, ka normas mērķis ir novērst ierēdņa ekonomiskā stāvokļa pēkšņu satricinājumu, kas radies sakarā ar atbrīvošanu. Papildus tam Senāts atsaucās uz Krievijas likumu par civil-dienestu, kurā bija noteikts, ka tiesības uz likumā paredzētās naudas izmaksu sakarā ar atbrīvošanu ir tikai tad, ja ierēdnis gada laikā nav iecelts citā amatā. Savukārt 1923. gadā Senāta Apvienotā sapulce, izlemjot, vai lauksaimniecības skolu darbinieki bauda valsts dienesta tiesības, cita starpā norādīja, ka „Krievu likumos ir sevišķi noteikumi par dienestu zemes ierīcības un zemkopības galvenās pārvaldes resorā [...], [un tie] – cik tālu savienojami ar mūsu valsts iekārtu un nav mūsu likumos atcelti – uzskatāmi par spēkā esošiem Latvijā”. Abos minētajos spriedumos atsaucē uz Krievijas likumu bija ietverta sprieduma beigās kā papildu apsvērumi citiem sprieduma pamatargumentiem.

Although parts of the Russian Law on Civil Service were theoretically applicable since the proclamation of Latvia up till 1927, it is doubtful whether this law had actually been applied in practice. As can be seen from the minutes of the Provisional Government, the Government acknowledged that it is necessary to adopt the civil service regulation urgently. It was done in 1920 by adopting the Law on Civil Service and before that—by adopting several decisions on the civil service. Therefore the Provisional Government based its judgments on the assumption that there is no other regulation on the civil service. The Russian Law on Civil Service was very voluminous and complicated; hence, it is doubtful that the text of the law was available in all newly established departments. Therefore, even after adoption of the Law of 5 December 1919 on Leaving the Former Russian Laws in Force in Latvia, the application of the Russian Law on Civil Service was very complicated even in theory. Such perception can also be derived from a report of a reader in the Constituent Assembly. Personal files of civil servants also do not contain any evidence that the Russian Law on Civil Service was of any significance. Practical need for application of the Russian Law on Civil Service was further diminished with the adoption of the Law on Civil Service which provided for all the basic provisions on the matter at issue.

Kaut arī atsevišķas Krievijas likuma par civildienestu daļas formāli bija piemērojamas no Latvijas dibināšanas brīža līdz pat 1927. gadam, jāšaubās, vai šis likums praksē tika piemērots (atskaitot, protams, iepriekš minētos spriedumus). Kā redzams no Pagaidu valdības sēžu protokoliem, Pagaidu valdība uzskatīja, ka tai steidzami jāizstrādā civildienesta regulējums. Tas arī tika darīts, 1920. gadā pieņemot Likumu par civildienestu, bet līdz tam – pieņemot atsevišķus lēmumus par civildienestu. Tādējādi Pagaidu valdība savus lēmumus balstīja uz pārliecību, ka cits tiesiskais regulējums civildienesta jomā nepastāv. Krievijas likums par civildienestu bija ļoti apjomīgs un sarežģīts, turklāt jāšaubās, vai tā eksemplāri bija pieejami visos resoros. Tādēļ Krievijas likuma par civildienestu piemērošana saskaņā ar 1919. gada 5. decembra likumu par Krievijas likumu atstāšanu spēkā pat teorētiski bija ļoti problemātiska, jo sevišķi tajos apstākļos, kādi Latvijā pastāvēja līdz 1920. gadam. Tas izriet arī no Satversmes sapulces referenta ziņojuma. Arī ierēdņu personas lietas nesatur liecības par to, ka Krievijas likumam par civildienestu būtu bijusi jebkāda nozīme. Savukārt praktiska nepieciešamība pēc Krievijas likuma piemērošanas zuda līdz ar Likuma par civildienestu pieņemšanu 1920. gadā, jo šis likums jau ietvēra civildienesta darbībai nepieciešamos noteikumus.

2. Recruitment of Civil Servants from 1918 to 1920 / Ierēdņu iecelšana amatā laikā no 1918. līdz 1920. gadam

Lack of legal regulation did not prevent (and must not have prevented) recruitment and dismissal of civil servants. Examination of personal service files of civil servants gives sufficient data on some guiding “principles” which have been used in the recruitment of civil servants.

Government institutions in Latvia were created anew; succession of government institutions and personnel was hardly possible, for most of the newly created institutions (for instance, departments of ministries and State Chancellery) in the territory of Latvia had no predecessors. Hence, many of the first civil servants had no previous experience of employment in the civil service. By analysing personal service files of civil servants chosen on a selective basis, it can be concluded that positions were granted to those, whose previous experience had been related with the sphere of duties of a respective institution and position. For instance, Ieva Rusmane, who was appointed as a junior officer of the State Chancellery in December 1919, had previously been employed as a record-keeper at an office of a sworn advocate, and later was a proof-reader in several newspapers.¹⁷ Representative of the Ministry of Trade and Industry at the port city Liepāja—Artūrs Ozols, who was appointed in office on 7 December 1918, previously had been a Navy officer in the Russian fleet.¹⁸ In turn, the Head of the Department on Sea Matters of the aforementioned ministry Pēters Dannenbergs, who was appointed in office on 20 December 1918, previously had been a merchant and a ship-owner in Riga.¹⁹

Sprotams, ka tiesiskā regulējuma trūkums nebija (un nedrīkstēja būt!) šķērslis, lai ierēdņus civildienestā gan pieņemtu, gan atlaistu. Iepazīstoties ar ierēdņu personas lietām, iespējams izdarīt dažus secinājumus par principiem, kas tikuši ievēroti, iecelot amatā civildienesta ierēdņus.

Latvijas valsts pārvalde tika veidota no jauna; iestāžu un personāla pēctecība tikpat kā nebija iespējama, jo lielākā daļa jaundibināmo iestāžu Latvijas teritorijā iepriekš nepastāvēja (piemēram, ministriju iestādes, Valsts kanceleja). Tādēļ arī lielai daļai no pirmajiem ierēdņiem nebija iepriekšējas darba pieredzes civildienestā. Izlases kārtā pārlūkojot vairāku iestāžu ierēdņu personas lietas, var secināt, ka konkrētam ierēdņa amatam piemeklēti cilvēki, kuru iepriekšējā pieredze bijusi saistīta ar attiecīgās iestādes un ierēdņa amata darbības jomu. Piemēram, 1919. gada decembrī Valsts kancelejas jaunākā ierēdņa amatā ieceltā Ieva Rusmane 1911.–1912. gadā bijusi nodarbināta rakstveža

amatā pie zvērināta advokāta, bet vēlāk bijusi korektore laikrakstos. 1918. gada 7. decembrī Tirdzniecības un rūpniecības ministrijas priekšstāvja amatā Liepājā ieceltais Artūrs Ozols iepriekš bijis Krievijas flotes jūras virsnieks. Savukārt 1918. gada 20. decembrī tās pašas ministrijas Jūrlietu departamenta direktora amatā ieceltais Pēters Dannenbergs līdz tam bijis Rīgas tirgotājs un rēderis.

Most senior positions, however, were granted to persons with previous experience in the Russian government. For instance, the first civil servant in Latvia—the Supervisor of the Chancellery of the Provisional Government and later long-term Director of the State Chancellery Dāvids Rudzītis (in office from 20 November 1918) previously had been employed in various positions in the Board of Vidzemes Gubernā (Province), including the position of Director of the Chancellery of the Supervisor of Vidzemes Gubernā.²⁰ Another civil servant—Roberts Bulsons, who started the career in the Latvian civil service on 23 November 1918 as an assistant of a desk manager,²¹—had previously been employed as an officer in the Chancellery of the Governor of Vidzeme from 1909 to 1912 and from 1914 to 1917. His successful career in the civil service was not affected by the fact that he had been employed by the Soviet Government as a desk manager in the employment commissariat from 20 January 1919 till 22 June 1919.²² All civil servants mentioned above had been educated (starting from four-class education at an elementary school and up to finished studies at the Riga Polytechnical Institute). Therefore, the main preconditions for recruitment in the civil service were previous experience, skills and suitability for performing duties in respective positions.

Nozīmīgākajos civildienesta amatos tomēr tika iecelti cilvēki ar pieredzi Krievijas valsts pārvaldē. Piemēram, pirmais civildienesta ierēdnis (amatā no 1918. gada 20. novembra) – Pagaidu valdības kancelejas pārvaldnieks un vēlāk Valsts kancelejas ilggadējais direktors Dāvids Rudzītis – jau kopš 1908. gada ieņēmis dažādus amatus Vidzemes gubernā valdē, no 1917. gada bija Vidzemes gubernā pārvaldnieka kancelejas direktors. Arī Roberts Bulsons, kas darbu Valsts kancelejā uzsāka 1918. gada 23. novembrī darbveža palīga amatā, no 1909. līdz 1912. gadam un no 1914. līdz 1917. gadam bija ierēdnis Vidzemes gubernatora kancelejā. Roberta Bulsona sekmīgo karjeru Latvijas civildienestā neietekmēja fakts, ka no 1919. gada 20. janvāra līdz 22. jūnijam viņš bija darbvedis Latvijas Padomju valdības darba komisariātā. Visi iepriekš minētie ierēdņi bija ieguvuši kaut kādu izglītību (sākot no četru klašu apguves pamatskolā līdz pabeigtām studijām Rīgas Politehnikumā). Tādējādi praksē galvenais priekšnoteikums, lai personu ieceltu ierēdņu amatā, bija viņas iepriekšējā darba pieredze, spējas un to noderība ierēdņa amata pienākumu veikšanā.

During the first years of the Latvian statehood, recruitment of civil servants was rather informal: officials were appointed without any formal procedures and often even without a written decision on appointment. A common practice was to adopt a decision on appointment with retroactive force, i.e., several days or even months after the civil servant had actually commenced his duties. For instance, decision on appointment of Roberts Bulsons as an assistant to a desk manager was adopted on 12 August 1919, though the decision stated that he had been appointed as of 9 July 1919.²³ That very day another decision was made on the appointment of Roberts Bulsons as a desk manager as of 1 August 1919.²⁴ In turn, on 21 January 1922 the director of the State Chancellery adopted a decision which included in the term of service the time from 23 November 1918 till 2 January 1919, in which Roberts Bulsons was employed as an officer in the State Chancellery.²⁵ This rather typical

example demonstrates that the necessity to organise government and perform government duties in a speedy manner was more important than following bureaucratic procedures.

Pirmajos divos Latvijas pastāvēšanas gados ierēdņu iecelšana amatā bija diezgan neformāla: ierēdņi tika pielaisti pie amata pienākumu pildīšanas bez kādām oficiālām procedūrām un nereti pat bez rakstiska lēmuma par viņu iecelšanu amatā. Ierasta bija prakse lēmumu par ierēdņa iecelšanu amatā pieņemt ar atpakaļejošu spēku. Piemēram, lēmums par jau minētā Roberta Bulsona iecelšanu darbveža palīga amatā tika pieņemts 1919. gada 12. augustā, taču lēmumā bija noteikts, ka viņš iecelts amatā ar 1919. gada 9. jūliju. Tajā pašā dienā tika izdots jauns rīkojums, kurā noteikts, ka Roberts Bulsons no 1. augusta pārcelts par kancelejas darbvedi. Savukārt 1922. gada 21. janvārī Valsts kancelejas direktors izdeva rīkojumu, kurā Roberta Bulsona nokalpotā dienesta laikā ieskaitīts laiks no 1918. gada 23. novembra līdz 1919. gada 2. janvārim, kad viņš bijis Valsts kancelejas ierēdnis. Šis raksturīgais piemērs parāda, ka nepieciešamība operatīvi organizēt valsts pārvaldi un īstenot valsts uzdevumus attiecīgajā laikā bija svarīgāka nekā birokrātisku procedūru ievērošana.

The procedure of recruitment was not regulated as well. Announcement of vacancies was not necessary. There was no need for special announcements, because, as mentioned in the memories of the Director of the State Chancellery Dāvids Rudzītis, “as soon as news on the proclamation of the Latvian government circulated wider circles, the Chancellery of the Provisional Government started receiving hundreds of applications for vacancies. Positions were asked by both experienced people and those, whose applications did not include any correctly written words. Any notifications that the government is able to employ only few tens of civil servants and that the government can give no commitments as to whether and what a salary might be were of no use.”²⁶ For instance, the desk manager of the State Chancellery Ieva Rusmane was appointed in her position after the following submission (dated 15 November 1919) had been received from her in the State Chancellery: “Request. Having no occupation, I appeal to you for a position in the Chancellery of yours. I was employed as a record-keeper at the sworn advocate W. Beķers from 1911 until 1912, and as a proof-reader of “Dzimtenes Vēstnesis” in 1913 and as a proof reader of newspaper in Petrograd “Večernee Vremya” (*Вечернее Время*). [...] I can perform duties of Latvian stenographer as well.”²⁷ Order of appointment of Ieva Rusmane was made on 10 January 1920 and it had a retroactive force—the officer was appointed as of 3 December 1919.²⁸

The considerable amount of office seekers can be explained with practical considerations (need for employment and salary). However, in the circumstances when Latvia was proclaimed only a short time ago, a desire to be employed in the civil service of the newly established state can be also interpreted as a rather important expression of support and trust to the idea of the Latvian statehood.²⁹

Arī ierēdņu atlases procedūra nebija reglamentēta. Vakanto amata vietu izsludināšana nebija nepieciešama. Pirmos ierēdņus nevajadzēja īpaši meklēt, jo, kā liecina Valsts kancelejas direktora Dāvida Rudzīša atmiņas, „tiklīdz plašākās aprindās kļuva zināms par Latvijas valdības nodibināšanos, Pagaidu valdības kancelejā sāka ieplūst simtiem lūgumrakstu dēļ vietām. Vietas lūdza gan piedzīvojuši kvalificēti spēki, gan arī tādi, kuri savā lūgumrakstā pat nevienu vārdu nebija pareizi uzrakstījuši. Nelīdzēja nekādi norādījumi, ka valdība sākumā varēs nodarbināt tikai dažus desmitus ierēdņu un ka valdība nevar uzņemt nekādu garantiju par to, vai un kādu algu tā varēs maksāt”. Piemēram, Valsts kancelejas darbvede Ieva Rusmane tika iecelta amatā uz šāda glītā rokrakstā

rakstīta iesnieguma pamata, kas datēts ar 1919. gada 15. novembri: „Lūgums. Būdama bez nodarbošanās, lūdzu Jūs piešķirt man kādu vietu Jums uzticētā kancelejā. No 1911.–1912. gadam strādāju kā rakstvede pie zvērināta advokāta W. Beķera, 1913. gadā „Dzimentenes Vēstneša”, tad 1916./1917. gadā Pēterpils laikraksta „redakcijā kā korektore. [..] Varu izpildīt arī latviešu stenogrāfistes vietu.” Rikojums par Ievas Rusmanes iecelšanu amatā tika pieņemts 1920. gada 10. janvārī, un tajā ierēdne tika iecelta amatā ar atpakaļejošu datumu – no 1919. gada 3. decembra.

Ievērojamais pretendentu skaits darbam civildienestā ir skaidrojams ar praktiskiem apsvērumiem (nepieciešamība pēc darba un atalgojuma). Taču apstākļos, kad Latvija bija tikko dibināta, vēlmi būt nodarbinātām civildienestā var uzskatīt arī par diezgan svarīgu atbalsta un uzticības izpausmi Latvijas idejai.

3. Dismissal of Civil Servants from 1918 to 1920 / Ierēdņu atlaišana no civildienesta laikā no 1918. līdz 1920. gadam

Not all officials were capable of duties of civil service. Despite the lack of legal regulation, it was necessary to dismiss a civil servant as soon as facts confirming unsuitableness or breaches of service were revealed. It is of great legal interest to establish reasons for dismissal from the civil service. In June 1920 (few months after the Law on Civil Service came into force), the State Chancellery on behalf of the Prime Minister requested all ministers to give reports on civil servants who were dismissed from the service in their department or brought before courts for breaches of service and reasons thereof.³⁰ Unfortunately, only few reports contain dates of dismissal (i.e., before or after the Law on Civil Service was adopted). Despite this fault, the reports confirm that most grounds for dismissal were conventional, i.e., common for the civil service in general. However, difference in formulations of grounds for dismissal proves that grounds for dismissal usually were a fact, and not a legal provision.

Ne visi pirmie ierēdņi bija derīgi darbam Latvijas civildienestā. Atklājoties faktiem, kas liecināja par ierēdņa nepiemērotību dienestam vai amata pārkāpumiem, ierēdņi bija nepieciešams atbrīvot no amata, un tiesiskā regulējuma trūkums tam nevarēja būt šķērslis. Taču ir svarīgi noskaidrot, kā iestādes pamatoja ierēdņu atbrīvošanu no amata. 1920. gada jūnijā (dažus mēnešus pēc tam, kad bija stājies spēkā Likums par civildienestu) Valsts kanceleja Ministru prezidenta uzdevumā lūdza visiem ministriem iesniegt ziņas, cik ierēdņu un kādi ierēdņi viņu vadītā resorā atlaisti no amata vai nodoti tiesai par dienesta pārkāpumiem, norādot to veidus. Diemžēl tikai daļā no iesūtītajiem resoru pārskatiem ir norādīts laiks, kad ierēdņis no amata atbrīvots (t. i., līdz Likuma par civildienestu pieņemšanai vai pēc tam). Neraugoties uz šo trūkumu, resoru pārskati apliecina, ka lielākajā daļā gadījumu atbrīvošanas iemesli ir bijuši konvencionāli, proti, principā civildienestam ierasti. Taču atšķirīgais atbrīvošanas iemeslu formulējums apliecina, ka atbrīvošanas pamats bijis fakts (ierēdņa rīcība), bet ne tiesību norma.

Most of civil servants dismissed in the Ministry of Agriculture were district foresters and forest guards. In 1919 (beginning with September), two officials were dismissed due to collaboration with the Bermont's army, one was dismissed as a politically unreliable person, one—due to failure to obey orders of the superiors, two—due to negligent performance of duties, and two—for absence from work. In 1920 the number of the dismissed officials had increased, however, reasons for dismissal were concerned with duties of service only—for illegal behaviour, for embezzling state funds, for lack of skills in performance of duties, for breaches of service, for failure to comply with provisions of the forest department.³¹ The Ministry of Finance dismissed two officials for taking bribes,³² one—for rude behaviour, and

one was suspended from service due to written allegations on illegalities from his subordinates. After that, the official resigned.³³ At the Central Board of Roads and Buildings the reasons for dismissal was obstructive behaviour in working hours, agitation against the superior of the regional board and conflicts with other employees, unproductive work and negligent behaviour, disciplinary offences. One was dismissed “in allegations as a communist”.³⁴ Some institutions have already referred to Article 36 of the Law on Civil Service which provided reasons for dismissal (disciplinary offences, repeated carelessness or negligence, misfortune in performance, disability). The summary on all departments made by the State Chancellery contained the following general grounds for dismissal—carelessness and negligence in service, embezzlement of state funds, extortion of bribes and money, failure to return from vacation, absence from work, inability to perform duties, disciplinary offences, political reasons, misuse and counterfeit of money and documents, robbery, “on the basis of martial law”, minor offences.³⁵ It is self-evident that some of these breaches not only overlap but also greatly exceed the grounds of dismissal provided in the Law on Civil Service.

Civil servants were also released from the service on their own initiative. First cases of retirement from the service in the State Chancellery occurred in October and December 1919 when two servants asked to release them from the service.³⁶ Reasons for these requests are unknown. First cases of dismissal due to reduction of the number civil servants (prescribed in Article 37 of the Law on Civil Service) in the State Chancellery occurred already in the end of 1921 and in 1922.³⁷ Such fluctuation of personnel in the civil service as in years 1919–1920 has not been experienced in later years.³⁸

Zemkopības ministrijas resorā lielākā daļa atbrīvoto ierēdņu bija mežziņi un mežsargi. 1919. gadā (sākot ar septembri) no amata atlaisti astoņi ierēdņi – divi par Bermonta karaspēka pabalstīšanu, viens kā politiski neuzticama persona, viens – priekšniecības pavēļu neizpildīšanas dēļ, divi – par nolaidīgu dienesta pienākumu izpildīšanu un divi – par neierašanos dienestā. 1920. gadā atlaisto skaits ir lielāks, taču iemesli saistīti tikai ar dienesta pienākumiem – par nelikumīgu rīcību, par valsts naudas piesavināšanos, par to, ka neprot pildīt dienesta pienākumus, par dienesta pārkāpumiem, par meža departamenta priekšrakstu neizpildīšanu. Finanšu ministrija no amata atbrīvojusi divus ierēdņus par kukuļņemšanu, vienu – par rupju uzvešanos un vienu atstādinājusi no dienesta pienākumu pildīšanas tāpēc, ka viņa apakšnieki rakstiski apvainojuši ierēdņi par nelikumībām. Pēc tam šis ierēdnis iesniedzis atlūgumu. Ceļu un būvju virsvaldē atbrīvošanas iemesli bijuši traucējoša izturēšanās darba laikā, aģitācija pret apriņķa pārvaldes priekšnieku un nesaskaņas ar pārējiem pārvaldes darbiniekiem, neražīga un nolaidīga darbība, disciplināri pārkāpumi, bet viens ierēdnis atbrīvots no darba, jo „apvainots kā komunisti”. Dažas iestādes kā atbrīvošanas pamatus jau norādījušas Likuma par civildienestu 36. pantu, kurā bija noteikti atbrīvošanas iemesli (disciplināri pārkāpumi, atkārtota nevēlība vai nolaidība, neveiksme, darba nespēja). Valsts kancelejas veiktajā apkopojumā par visiem resoriem norādīti šādi vispārināti atbrīvošanas iemesli – nekārtība un nolaidība dienestā, valsts mantas izšķērdēšana, kukuļu un naudas izspiešana, neatgriešanās no atvaļinājuma, patvarīga darba atstāšana, nespēja pildīt dienesta pienākumus, disciplināri pārkāpumi, politiski iemesli, naudas un dokumentu piesavināšanās un viltošana, laupīšana uz kara stāvokļa pamata, kā arī sīki pārkāpumi. Acīmredzams, ka daži no šiem pārkāpumiem ne tikai pārklājas, bet arī krietni pārsniedz Likumā par civildienestu norādītos atļaušanas pamatus.

Ierēdņi tika atbrīvoti no amata arī pēc paša vēlēšanās. Pirmie šādi gadījumi Valsts kancelejā bija jau 1919. gada oktobrī un decembrī, kad divi ierēdņi lūguši viņus atbrīvot no dienesta. Lūguma iemesli nav zināmi. Savukārt pirmie gadījumi, kad ierēdņi atbrīvoti

no amata sakarā ar ierēdņu skaita samazināšanu (šādu pamatu paredzēja Likuma par civildienestu 37. pants), Valsts kancelejā konstatējami jau 1921. gada nogalē un 1922. gadā. Kopumā ņemot, tāda kadru mainība civildienestā kā 1919.–1920. gadā turpmākajos valsts pastāvēšanas gados netika novērota.

4. Adoption of the Law on Civil Service / Likuma par civildienestu pieņemšana

In 1920 the Provisional Government adopted the Law on Civil Service.³⁹ The law contained only 41 articles regulating only the most crucial issues of the civil service. Civil servants were classified in five groups depending on the institution entitled to appoint a civil servant: officials appointed by the Cabinet of Ministers and approved by the legislation authority, officials appointed by a minister and approved by the Cabinet of Ministers, officials appointed and approved by a minister or a similar authority, officials appointed and approved by the superior of the central department and officials appointed and approved by their direct superiors. Servants performing simple tasks or physical labour were excluded from the list of civil servants (Article 2).

1920. gadā Ministru kabinets pieņēma Likumu par civildienestu. Likumā bija tikai 41 pants, un tajā bija ietverti civildienesta darbībai paši svarīgākie noteikumi. Civildienestam pakļautās personas tika iedalītas piecās šķirās atkarībā no institūcijas, kas ierēdņi iecēla amatā: ierēdņi, kurus iecēl Ministru kabinets un apstiprina likumdošanas iestāde, ierēdņi, kurus iecēl ministrs un apstiprina Ministru kabinets, ierēdņi, kurus iecēl un apstiprina ministrs vai viņam līdzīga persona, ierēdņi, kurus iecēl un apstiprina resora centrālās nozares priekšnieks, un, visbeidzot – ierēdņi, kurus iecēl un apstiprina viņu tuvākie priekšnieki. Par ierēdņiem netika uzskatīti kalpotāji, kas izpildīja vienkāršus uzdevumus vai fizisku darbu.

Article 7 of the Law prescribed that “the only advantage in appointment in the civil service is given by applicant’s theoretical education and practical readiness”. Only citizens were admitted to the civil service; foreign citizens were allowed in the civil service only as an exception for scientific or *ad hoc* activities upon authorisation from the Cabinet of Ministers (Article 9).

Article 13 of the Law provided the oath of a civil servant: “I pledge loyalty to Latvia and its government, undertake to perform duties conferred upon me in the best conscience, faith, and knowledge, to obey laws, government decisions and orders of superiors, to withhold secrets of service knowing that I shall be liable for my actions before the law.” Oath was delivered by signing a copy with a text of the oath. The oath was signed by all civil servants, including those who had been appointed before adoption of the Law.

Likuma 7. pants noteica, ka „vienīgo priekšrocību iestājoties valsts civildienestā piešķir kandidātam viņa teorētiskā izglītība un praktiskā sagatavošanās”. Civildienestā tika uzņemti tikai pilsoņi; ārzemju pavalstniekus varēja iecelt amatā tikai izņēmuma gadījumā zinātniskai vai speciālai darbībai, ja to atļāvis Ministru kabinets (9. pants).

Likuma 13. pantā bija ietverta ierēdņa zvēresta formula: „Apsolot Latvijai un viņas valdībai uzticību, apņemos izpildīt man uzticēto amatu pēc labākās apziņas, pārliecības un zināšanas, izpildīt likumus, valdības rīkojumus un priekšniecības pavēles, neizpaust dienesta noslēpumus, apzinoties, ka man par savu darbību jāatbild likuma priekšā.” Zvēresta došana izpaudās kā atsevišķas lapas parakstīšana, uz kuras uzdrukāts zvēresta teksts. Zvērestu parakstīja arī tie ierēdņi, kas amatā bija iecelti līdz likuma pieņemšanai.

Basic models of the civil service—position service and career service—were not known at the time when the Law on Civil Service was adopted. Theoretically, it was possible that a person without previous experience in the civil service was appointed in a senior position; such practice was characteristic for the first officials of highest ranks. However, Article 17 of the Law provided a provision facilitating long-term service—each five years the salary of an official was raised by 10 per cent of the basic rate.

On 13 May 1921, the Cabinet of Ministers adopted Regulation on the Classification of Public Servants (including not only civil servants, but all public employees).⁴⁰ The provisions classified all public employees in 20 categories, providing for a fixed salary for each category. Therefore, in the third year of the Latvian statehood and even before the adoption of the Constitution in 1922, rather settled and legally regulated civil service had been established.

Laikā, kad tika pieņemts Likums par civildienestu, vēl nebija pazīstami mūsdienās zināmie civildienesta regulējuma pamatmodeļi – amatu dienests un karjeras dienests. Teorētiski augstu amatu civildienestā varēja ieņemt arī persona bez iepriekšējas pieredzes civildienestā, jo sevišķi šāda prakse bija raksturīga pirmajiem augstākā līmeņa ierēdņiem. Taču Likuma par civildienestu 17. pantā bija ietverta arī ierēdņa izaugsmi veicinoša norma – ik pa pieciem gadiem paaugstināt ierēdņa algu par 10 procentiem.

1921. gada 13. maijā Ministru kabinets pieņēma Noteikumus par valsts dienestā stāvošo personu sadalījumu amatu kategorijās (aptvēra ne tikai ierēdņus, bet arī citus nodarbinātos). Šajos noteikumos visi valsts dienestā nodarbinātie (ne tikai ierēdņi, bet arī fizisko darbu darītāji) iedalīti 20 amatu kategorijās, katrai kategorijai paredzot noteiktu mēnešalgu. Tādējādi Latvijas valsts pastāvēšanas trešajā gadā, pat vēl pirms Satversmes pieņemšanas, bija izveidots stabils un juridiski reglamentēts civildienests.

Summary / Kopsavilkums

1. Establishment of the civil service was a task of utmost importance in order to implement the idea of an independent state. State institutions were created anew and many of civil servants had no experience in a government. The civil service in Latvia was established gradually and in line with evolution of the government, and not on the basis of government traditions of the Russian Empire.

Civildienesta izveidošana Latvijā bija viens no nozīmīgākajiem uzdevumiem, lai īstenotu valsts neatkarības ideju. Valsts iestādes tika radītas no jauna, un lielai daļai no pirmajiem ierēdņiem nebija iepriekšējas pieredzes darbā valsts pārvaldē. Tādēļ Latvijā civildienests tika veidots pakāpeniski saskaņā ar Latvijas valsts pārvaldes attīstību, nevis pārņemot Krievijas impērijas valsts dienesta tradīcijas.

2. As prescribed by the Law of 1919 on Leaving the Former Russian Laws in Force in Latvia, the Russian Law on Civil Service was applicable as far as it was in conformity with the Latvian state system and the Political Platform of the People's Council. However, in reality the Russian Law on Civil service was not applied, although its applicability was formally abolished only in 1927.

Saskaņā ar 1919. gada Likumu par agrāko Krievijas likumu spēkā atstāšanu Latvijā, civildienesta attiecībām bija piemērojams Krievijas likums par civildienestu un citi civildienestu regulējoši likumi, ciktāl tie nebija pretrunā ar Latvijas valsts iekārtu un Tautas padomes platformu. Kaut arī Krievijas likuma par civildienestu piemērošana Latvijā formāli tika atcelta tikai 1927. gadā, praksē šis likums civildienesta attiecībām netika piemērots.

3. From November 1918 till April 1920, employment in the civil service was regulated by few decrees of the Provisional Government only (on authorities entitled to appoint civil servants and on the amount of wages). Appointment of the first civil servants was informal; in years 1918–1919, a formal decision on the appointment was often passed only several months after the civil servant had actually commenced his/her service. Chances of appointment were mostly determined by previous general experience and education. An oath of a civil servant was introduced only in 1920.

Civildienesta attiecības no 1918. gada līdz pat 1920. gada aprīlim regulēja tikai atsevišķi Pagaidu valdības pieņemti lēmumi (par personām, kam ir tiesības iecelt ierēdņus amatā, un par ierēdņu algu normām). Pirmo ierēdņu iecelšana amatā bija neformāla; 1918. un 1919. gadā lēmums par ierēdņa iecelšanu amatā nereti tika pieņemts pat vairākus mēnešus pēc tam, kad ierēdnis bija faktiski uzsācis civildienestu. Izredzes tikt pieņemtam civildienestā galvenokārt bija atkarīgas no iepriekšējās pieredzes un izglītības. Ierēdņa zvērests tika ieviests tikai 1920. gadā.

4. No provisions on the termination of the service existed during 1918–1920. Some civil servants gave notice of termination on their own initiative, however in 1919–1920 more than 140 civil servants were sacked for breaches of duty (most of them were civil servants of lowest levels employed outside the central government institutions).

Laikā no 1918. līdz 1920. gadam nepastāvēja noteikumi par atbrīvošanu no dienesta. Daļa ierēdņu darbu atstāja brīvprātīgi, taču laikā no 1919. līdz 1920. gadam dažādu dienesta pārkāpumu dēļ tikuši atbrīvoti vairāk nekā 140 ierēdņu (pārsvarā zemāko līmeņu ierēdņi, kas nodarbināti ārpus valdības centrālajām iestādēm).

5. The first comprehensive normative enactment on the Latvian civil service was the Law on Civil Service adopted by the Provisional Government on 31 March 1920. This relatively simple and short enactment contained provisions which reflected mostly the existing practice and regulated only the core issues of civil service (levels of civil service, appointment, transfer, termination, vacations). Regulation of the civil service was rather liberal; appointment was made in accordance with the theoretical education and practical readiness. Other important regulations on the classification of civil servants were adopted in 1921. Therefore, at the moment of enforcement of the Constitution of Latvia, there had already been established a fully functional and legally regulated civil service.

Pirmais visaptverošais normatīvais akts par Latvijas civildienestu bija 1920. gada 31. martā pieņemtais Likums par civildienestu, ko pieņēma Pagaidu valdība. Šis diezgan vienkāršais un īsais likums aprakstīja jau pastāvošo civildienesta praksi un noteica tikai pašus svarīgākos civildienesta jautājumus (civildienesta ierēdņu grupas, iecelšanu amatā, pārcelšanu, atlaišanu no dienesta, atvaļinājumus). Dienesta regulējums bija diezgan liberāls, nosakot, ka vienīgā priekšrocība darbam valsts dienestā ir viņa teorētiskā izglītība un praktiskā sagatavotība. 1921. gadā tika izdoti arī Noteikumi par valsts dienestā stāvošu personu sadalījumu amatu kategorijās. Tādējādi Satversmes spēkā stāšanās brīdī Latvijā jau pastāvēja reāli funkcionējošs un juridiski reglamentēts civildienests.

Reference and Endnotes / Atsauces un piezīmes

- ¹ 1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 114.
- ² Ščerbinskis, V. Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana. Ibid., p. 16–67, on civil service see especially, p. 54–60.
- ³ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 3. decembra vakara sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 114.
- ⁴ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 24. decembra vakara sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 166.
- ⁵ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 7. decembra sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 122.
- ⁶ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 16. decembra sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 136.
- ⁷ Pagaidu valdības sēdes 1919. gada 2. marta sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 248.
- ⁸ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 16. decembra sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 136.
- ⁹ Pagaidu valdības sēdes 1919. gada 2. marta sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 248.
- ¹⁰ Pagaidu valdības sēdes 1918. gada 19. decembra sēdes protokols, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 150.
- ¹¹ Likums par agrāko Krievijas likumu spēkā atstāšanu Latvijā, in: *Likumkrājuma izvilks par laiku no 1919. g. līdz 1934. g. 15. maijam (Lik. kr. 1919. g. 1 – 1934. g. 130). 1. daļa. 1919–1927*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1997 – p. 10.
- ¹² Свод Законов Российской Империи. Том третий. Уставы о службе гражданской. Санкт-петербург: Государственной типография, 1896. Edition of 1857 of this Volume is available in the internet at: <http://www.runivers.ru/bookreader/book388154/#page/335/mode/1up>.
- ¹³ Satversmes sapulces I sesijas 15. sēde 1920. gada 16. jūlijā, in: *Latvijas Satversmes Sapulzes stenogramas: I sesijas 1. (atklāšanas) sēde 1. maijā 1920. gadā – I sesijas 38. sēde 1920. gada 18. septembrī. 4. burtnīca*. Rīga: Satversmes Sapulze, 1920 – p. 313.
- ¹⁴ Noteikumi par civildienestu, in: *Valdības Vēstnesis*. – 1927 – Nr. 224 – p. 2.
- ¹⁵ Senāta Administratīvā departamenta 1922. gada 1. marta spriedums Nr. 17, in: *Latvijas Senāta Spriedumi: 1918–1940*. 2. sēj. Senāta Administratīvā departamenta spriedumi (1920–1925). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, ISBN 9984-616-02-0 – p. 529.
- ¹⁶ Senāta Apvienotā sapulces 1923. gada 8. jūnija spriedums Nr. 5, in: *Latvijas Senāta Spriedumi: 1918–1940*. 1. sēj. Senāta Apvienotās sapulces spriedumi. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, ISBN 9984-616-01-0 – p. 30.
- ¹⁷ Apraksts par valsts kancelejas ierēdnes Eevas Rusman dienesta gaitu. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 448. l., p. 3.
- ¹⁸ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 6823. f., 3. apr., 96. l., p. 1.
- ¹⁹ Ibid., 56. l., p. 1.
- ²⁰ *Peinberga, L. Dāvida Rudziša un Roberta Bulsona stāsts*. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/vk/ap-raksts-vesture/Davida-Rudzisa-un-Roberta-Bulsona-stasts/>.
- ²¹ Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 1.; Valsts kancelejas vispārējās nodaļas vadītāja Roberta Bulsona dienesta gaitas apraksts. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 425. l., p. 26.
- ²² Valsts kancelejas vispārējās nodaļas vadītāja Roberta Bulsona dienesta gaitas apraksts. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 425. l., p. 26.
- ²³ Rīkojums Nr. 1 12. augustā 1919. g. Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 1.

- ²⁴ Rīkojums Nr. 2 12. augustā 1919. g. Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 1–2.
- ²⁵ Rīkojums Nr. 2 1922. gada 21. janvārī. Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 11.
- ²⁶ *Rudzītis, D.* Pagaidu valdības pirmās dienas, in: *Valsts pieci gadi: 1918–1923*. Rīga: Brīvā Zeme, 1923 – p. 12. Citēts pēc: 1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 167.
- ²⁷ Apraksts par valsts kancelejas ierēdnes Eevas Rusman dienesta gaitu. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 448. l., p. 3.
- ²⁸ *Ibid.*, p. 8.
- ²⁹ See also *Ščerbinskis, V.* Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 56.
- ³⁰ Ziņas par ierēdņiem, kuri par dienesta pārkāpumiem nodoti tiesai. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 523. l., p. 1.
- ³¹ *Ibid.*, p. 8.
- ³² Peculiar evidence on bribetaking as a significant problem is the decision of the Provisional Government of 2 February 1920 that „50% of the amount of bribe shall be repaid to person who has transferred the bribe to the Treasury”, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7 – p. 590.
- ³³ Ziņas par ierēdņiem, kuri par dienesta pārkāpumiem nodoti tiesai. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 523. l., p. 10.
- ³⁴ *Ibid.*, p. 19.
- ³⁵ *Ibid.*, p. 26–27.
- ³⁶ Rīkojums Nr. 11., 7. okt. 1919. Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 6; Rīkojums Nr. 14., 1. dec. 1919. *Ibid.*, p. 7.
- ³⁷ Rīkojums Nr. 10. Valsts kancelejas rīkojumi par 1919.–1940. g. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1307. f., 1. apr., 23. l., p. 10; Rīkojums Nr. 3, 1922. g. 30. jūn. *Ibid.*, p. 11.
- ³⁸ *Ščerbinskis, V.* Pirmie soļi. Latvijas valsts un tās pārvaldes izveidošana, in: *1918.–1920. gads Latvijas Republikas Pagaidu valdības sēžu protokolos, notikumos, atmiņās*. [B. v.]: Latvijas Vēstnesis, 2013, ISBN 978-9984-840-27-7. – p. 57.
- ³⁹ Valdības Vēstnesis. – 1920 – Nr. 83 un 84.
- ⁴⁰ Likumu un valdības rīkojumu kraļjums. – 1921.